

Emlékképek István Annáról

Pál Miklósné és Pocsajiné Fábíán Magdolna: visszaemlékezés közös barátunkra

Pál Miklósné: Úgy tizenöt évvel ezelőtt kezdtük el, hogy rendszeresen elmentünk ebédelni hármasan. Az ebéd ürügy volt, mert ez volt az az alkalom, amikor kötetlenül tudtunk beszélgetni személyes dolgainkról és a munkánkról. Azt gondolom, hogy ezt a megemlékezést tekinthetjük úgy is, mint egy meghitt közös együttlétet, ahol Anna szelleme itt van közöttünk. Még most is hallom, ha mondok valamit, Ő hogyan reagálna rá.

Pocsajiné Fábíán Magdolna: A találkozások egy része ünnepi eseményekhez kapcsolódott, pl. az egy állandó pont volt az életünkben, hogy karácsony előtt mindig összejöttünk és apró ajándékokkal kedveskedtünk egymásnak. Ezen együttléteket mindnyájan nagyon vártuk és számon tartottuk, a találkozó annyiban volt személyes, hogy a családjainkban történt

eseményeket és az érzelmi életünknek bizonyos részeit is megosztottuk egymással, ez a dolog nagyon közel hozott bennünket egymáshoz.

P. M-né: Kettőnk közül a hosszabb ismeretség az enyém, hiszen Anna az iskolai elvégzése után rögtön a Megyei Művelődési Központba jött dolgozni. Tótkomlóson született szlovák nemzetiségű leányka volt, miután ott befejezte az iskoláit, ezt követően került Békéscsabára a Szlovák Gimnáziumba, onnét pedig Pozsonyba, ott végezte az egyetemet. Az intézményünkbe 1978. augusztus 1-jén jött dolgozni, én akkor szabadságon voltam. Szeptember első napjaiban, amikor visszamentem, egy határozott, szigorú szemű lány azt mondta: „Te vagy a Pálné, már sokat hallottam rólad és bízom benne, hogy engem is fogsz tanítani.” Meglepett a határozottsága és őszintesége, meg is fogott. Anna nyitott ember volt, minden érdekelte, mindenről hosszasan kellett neki beszélni, logikus összefüggéseket kért tőlem számon. Ha mellébeszéltem, abban a pillanatban olyan kérdéseket tett fel, amelyekkel zavarba hozott. Ez a nyílt őszinteség jellemezte a közel 40 éves barátságunkat is, ami ott, akkor kezdett kialakulni.

A Megyei Művelődési Központban nagyon sok lehetőség volt a szakmai munkára, hiszen nem volt olyan köznevelődési terület, amelyet az intéz-

mény akkor ne gondozott, menedzseltnél volna. Anna minden iránt fogékony volt. Először a népművészeti terület került hozzá. Nagyon megszerette a hímzőket, faragásokat, szövöket. Ez a terület is azok közé tartozik, amelyet az élete végéig patronált. A Szlovák Kultúra Házában működik a Rozmaring Hímző Szakkör, ami a szíve egyik csücske volt. Foglalkozott módszertani munkával, területi tevékenységgel is, a Balassi Táncegyüttest menedzselte, egy időben az ifjúsági klubmozgalom volt a területe, ez rövid ideig tartott, mert érkezett az intézménybe egy másik kolléganő, aki átvette tőle a feladatot. Ő volt Csürke Katalin.

Ebben a korszakban kevésbé érdekelte a nemzetiségi tevékenység. Erről sokat beszélünk, mindig mondtam neki, ha te a saját nemzetiségedet tartani akarod és tiszteled is, akkor kultúrákövetítőként is ezen a területen kell dolgoznod. Ő ezt először elutasította, mert inkább kedvet érzett a művészeti területek iránt, de az élet mégis a nemzetiségi köznevelődés mellé sodorta. Ő volt, aki az első szlovák klubot patronálta, Békéscsabán kezdeményezésére jött létre az első szlovák pávakör. Ehhez fűződik egy sztori. Este 6-7 óra tájban dolgoztunk az irodában, bejött egy „bácsi” és kiderült számunkra, hogy nagyot hall. Anna tudta, hogy ő a kórus vezetője, átkísérte egy másik épületbe, ahol

a kórus gyülekezett. Amikor Anna visszajött az irodába és élcelődünk, hogy milyen kórusvezetőt talált, komolyan a következőt mondta: „Lehet, hogy nagyot hall, de belülről érzi az éneket és a közösséget össze tudja fogni, és ez a lényeg.”

Az első békéscsabai szlovák bál szervezője is Anna volt, akkor ez nem egy sima szórakozást jelentett, hanem politikai eseményt is, hiszen városunk és megyénk meghatározó személyiségei kivonultak a bálba, megtisztelve ezzel a nemzetiséget. Az első két-három esemény nagyon protokolláris részét Annával kínlódtuk végig.

Még egy történet az ősidőkből. Hidy Péter művelődésszociológus készített egy kutatást Békés megyében, arra kereste a választ, hogy hogyan működik egy művelődési ház. Feltételezte, hogy ismerjük a „bemeneteket és a kimenteket”, de az intézmény belső működési mechanizmusa egy fekete doboz, azt nem ismerjük. A kutatás alatt nagy mennyiségű dokumentum gyűlt össze. Péter kívánsága szerint, egy közművelődési olvasókönyvet készítettünk belőle. Miután Anna kis lakásban, Csürke Kati albérletben lakott, ezért a „munkahely” a mi családi nappalink volt. Nem volt számítógép, kaptunk kb. 40 kg-nyi papírt, kérdőíveket, interjúkat, és megpróbáltuk az anyagot felszeletelni cetlikre, csoportosítani és szelektálni. Az első nap még lehetett közlekedni a lakásban, a második naptól már senkit nem engedtünk be, mert attól féltünk, hogy a kis cetlik összekeverednek. Erre nagyon jó szívvel emlékszem vissza, egy héten keresztül reggeltől éjszakáig hárman együtt dolgoztunk, és nagyon közel kerültünk egymáshoz. Akkor beszélgettünk az addig eltelt életünkről, és akkor derült ki számunkra, hogy mindhármunk általános – és a közművelődésről alkotott – értékrendje azonos volt. Mind a hárman szolgálatnak tekintettük a munkánkat.

P-né F. M.: Nem emlékszem arra a pontra, hogy Annával mikor „keveredtem össze”, valószínű, hogy az MMK-nál, de előfordulhat, hogy előbb, az ifjúsági klubmozgalom keretein belül. Ami most nekem nagyon dominánsan eszembe jut, nem tudom, melyik évben volt, a Békés Megyei Művelődési Központ Nemzetiségi

Klubháza átadására került sor, amelynek a vezetője volt Anna, a megnyitó alkalmával berobbant közénk, őrült jó sminkkel, hatalmas szempillákkal, magas sarkú cipőben, nadrágkosztümben, sugárzott róla, hogy itt vagyok, tettere készen, itt van mögöttem ez a ház! Nagyon domináns volt a személyisége. Igazi pozitív kisugárzása volt az egész nőnek. Az MMK-ban nagyon jó partner volt a szellemi műhelyekben, Ő az érzelmek különböző hullámhosszain tudott működni. A mi kettőnk kapcsolatában számomra az volt a fantasztikus, hogy tudtam, ha azt akarom, hogy egy nagy problémának minden vetületét lássam, és annak minden szeletét átbeszéljem valakivel, erre az ő személye a megfelelő, mert mindig behozott egy olyan szempontot, amelyre én nem is gondoltam. Az elemző, lényegre tapintó, mindenféle szempontot figyelembe vevő agya nagyon termékeny volt, meg egyedi is. Kevés ember van olyan a környezetünkben, aki felvállalja, hogy „beleásom magam a te problémádba és megvilágítok olyan dolgokat is, amelyekre nem is gondoltál.”

P. M-né: A megismerkedésünkkor már logikus összefüggési rendszert kért tőlem számon. A későbbiekben erősödött ez a látásmódja, amely egyszerre volt kulturális, társadalmi, szociális látásmód, ő minden eseményt, dolgot ebben a komplex szemléletben értékelt. Az egyik nagysága ebben volt. Amikor a Nemzetiségi Klubhá-

zat említette, az az MMK-nak az első tagintézménye volt. Annában mindig benne volt egy nagyfokú igényesség minden munkájában. A klubház teljes berendezését, felszerelését közösen szereztük be. Emlékszem, Hódmezővásárhelyről kellett olyan fehér, mint a nélküli tányért vásárolnunk, ami az alföldi parasztságra jellemző volt. A klubház adta meg azt az alapon dolgot, amit sokszor végigbeszélünk különböző körökben: hogyan lehetne Békéscsabán egy olyan szlovák közösségi házat létrehozni, amely alapvetően a klub tagjaié lenne és „önjáróvá válna”, eltartaná önmagát. Visszanyúlunk a két világháború közötti egyesületi épületekhez, az ottani tevékenységekhez, és mindig próbáltunk valami újat hozzá tenni. A sok beszélgetésnek az eredménye volt többek között, hogy a Csabai Szlovákok Szervezete élén, társaival együttműködve, már „csak” civilként, létrehozta, megalkotta Békéscsabán a Szlovák Kultúra Házát. Először is meglátta az épületet a benne rejlő lehetőségekkel együtt és „buldózer” módjára ment, hogy a város ezt az épületet a szlovák egyesületnek adományozza. Majd minden követ megmozgatott részben Magyarországon, részben Szlovákiában, hogy anynyi forrást tudjon teremteni, amiből ezt az épületet az ő igényességével, ugyanakkor praktikusságával rendbe tudja hozni.

P-né F. M.: Gyakorlatilag ennek a háznak a működésébe teljes nyitott-

2008: István Anna idegenvezető a Kelet-szlovákiai körúton

2009: István Anna képzést tart a Szlovák Közművelődési Központ csabai régiója számára

ságot vezetett be, ezt a közösségi teret civil szervezetek irányításával működtették (jelenleg is így működik), és ugyanúgy lehetőséget adtak más közösségeknek, kezdeményezéseknek, mintha egy általános, önkormányzat által fenntartott művelődési ház lennének. A mi együttműködésünk tartalma szoros volt, mert itt valósítottunk meg közösen – az általam vezetett Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületével – pl. konzorciumban Európai Unió szervezete fejlesztő programot két és fél éven keresztül, gyakorlatilag a mi otthonunkká is vált a ház az eltelt évek során.

P. M-né: Anna Magyarországon majdnem idő előtt hozta létre a Szlovák Kht-t a maga konstrukciójával. Ennek a lényege, hogy volt egy szállodája, egy étterme, amelyek nyeresége biztosította a kulturális tevékenység anyagi alapját egy részét. Ha nem is volt teljesen önjáró, de az önjáróság felé billent. Anna zsenialitása, hogy a közösségi tér nem csak a helyi szlovákoknak volt az otthona, hanem kinyitotta, azzal a szemlélettel, hogy a közösségi művelődés az egy szolgálat. Ezért adott teret pl. több amatőr csoportnak, amelyek szintén sajátjuknak érezték a házat. A szellemi alap "az a bizonyos szolgálat volt"! A házat a dél-alföldi régióban élő szlovákok szellemi műhelyévé varázsolta, ahová a nagybányai, tótkomlói szlovákok is haza jöhettek. Meg tudta teremteni az anyagi alapot azzal – a fentiekén túl –, hogy a szlovák önkormányzat is támogatta az intézményt. Ennek a konstrukciónak a kitalálása is hozzá kötődik, hiszen nem volt előtte minta.

Amikor mi még MMK-sok voltunk, Anna pedig már civil szervezet vezetőjeként ténykedett, valamiért panaszkodtunk a pénz miatt, akkor Anna azt mondta, hogy mi meg ne szólaljunk, hogy mi nem tudjuk, mit jelent egy másik, civil szférában kint lenni, hogy mit jelent „köldökzsinór” nélkül fenntartani egy épületet és egy tevékenységet. Akkor valamelyest azonosulni tudtunk vele, de még sem tudtunk teljesen, mert nem tapasztaltuk meg, hogy mit jelent kimenni az állami szférából és úgy működtetni egy tevékenységet. Azt gondolom, hogy Anna út-törő volt ebben is. Mindig segítettünk neki információval, hogy milyen pályázatok vannak, hova pályázzon. Ekkor kötelezte el magát a civil szektorral és vált Békés megyében a szférán belül az egyik meghatározó emberré.

P-né F. M.: Ebben az időszakban az egész civil szektort érintő ügyekbe úgy beleásta magát, hogy őt választottuk meg egy 4 éves ciklusra – 2003-2006 között – a NCA Dél-alföldi Kollégiumának elnökévé. Harciasan és becsülettel képviselte a dél-alföldi civil szervezetek érdekeit. Sokáig vezető pozíciót töltött be a Csabai Civil Szervezetek Szövetségénél is. A szektoron belüli nemzetiségi elkötelezettsége érződött a fentebb említett közös pályázati programunkban is, a projekt keretében 32 békés megyei civil szervezet komplex fejlesztésére volt lehetőségünk, ő ragaszkodott hozzá, hogy ebből legalább 6 olyan legyen, amely szlovák nemzetiségű tagokból áll, vagy ilyen ügyet támogat.

P. M-né: Anna szakmai életútját végigkövetve, megállapítható, hogy

mindig közösségben érezte jól magát. Vágyott arra, hogy különböző közösségek tagja legyen és ezeket a szervezeteket a maga módján segítette is. Ilyen volt az MMK-s csapat, ott próbált megtanítani bennünket, pl. szlovákul, én a „Bozse moj szlatki” – Segíts meg Istenem” kifejezést tanultam meg.

Akkortájt indítottuk el az intézményen belül a csoportmunkát is, ami azt jelentette, hogy ugyan volt az intézménynek egy hivatali struktúrája, de a csoportmunkában ezt a struktúrát elfelejtettük és egy meghatározott feladat elvégzésére – amelynek kiválasztásán közösen ötleteltünk – egyéneket toboroztunk. Mindig az volt a csoportvezető, aki hozta az adott feladatot. Anna ezeknek a csoportmunkáknak meghatározó személyisége volt, mindig azt tartotta szem előtt, hogy az a feladat, amit felvállaltunk, az a lehető legprofibb módon megvalósuljon. Volt a megyei népművelői csapat, akkortájt még nagyon összetartott a népművelői társadalom, létrehoztuk a megyei szervezetünket, nem is a szakmaiságra, inkább az emberi kapcsolatokra helyeztük a hangsúlyt. Ennek a közösségnek is nagyon meghatározó tagja volt Anna. A következő közössége, a szlovákok voltak, akikkel együtt gazdag kulturális, társadalmi tevékenységet valósítottak meg évtizedeken keresztül. Tagja volt az országban tevékenykedő szlovák kultúrákövetőknek is.

P-né F. M.: A személyiségének az az oldala, amely nemcsak a szigorúan vett szakmai kapcsolatokról szólt, hanem az emberi kötődésekről, baráti társaságokról is, szintén meghatározó volt: nagyon szeretett kirándulni, különböző szakmai konferenciákon részt venni, rengeteg ismerőse volt és felszabadultan vett részt minden közösségi eseményen. Ő is nagy szervező volt, széles körű kapcsolatrendszere révén állandóan csörgött a telefonja, hol Szlovákiából, hol az ország más részéből hívták, pl. egy-egy tárgyalásunk alkalmával mindig hosszú idő után értünk a megbeszélésünk végére, mert állandóan keresték. Széles körű hálózatot épített maga köré, minden problémára, kérésre volt egy megoldása, az irodájában folyamatosan ült valaki, aki tanácsot kért tőle.

P. M-né: Azt tartják rólunk, hogy mi akkor tudunk élni és dolgozni, ha

2010: István Anna a Rozmaring hímezőkör 10 éves ünnepén

kapcsolati tőkénk van. Annának ez a kapcsolati tőkéje óriási volt. Az előbb a közösségeket próbáltuk felsorolni, ha ezt lefordítjuk kapcsolati tőkére, akár a nemzetiségi politikát nézem, mindegyikkel kapcsolatban volt, pl. több szlovák-magyar találkónak adott helyet az általa vezetett intézmény. A kultúráközvetítőkkel való kapcsolata – magyar, vagy éppen nemzetiségi – megint egy óriási nagy kör volt. Nagyon szerette a hagyományörzést, ennél a tevékenységnél is sok ember mozgott körülötte. Ő megmaradt abban a személyes kapcsolatokat ápoló népművelő szerepkörben, amelynek révén a házban sokan dolgoztak körülötte, és ő szerette ezt a nagycsaládot. Mindig kézben tudta tartani és ezt az óriási holdudvart nemcsak vezényelte, hanem be is állt mindenkinél „muzsikálni”, nemcsak egy-egy kulturális esemény összehozásakor, hanem segített az emberek mindennapi, egyéni gondjain is. Többen mondták, hogy Annának köszönhetik egy-egy krízis túlélését.

P-né F. M.: Imádtam a művészeteket, a színházat, mindent, ami tárgyi és szellemi kultúra, azok felfedezését. Mindig terveztem, hogy hova megy, milyen városokba, mit akar megnézni, Kassától Pozsonyig keresztül, akár egy tárlat Békéscsabán, vagy egy új közösségi hely, főleg az utolsó években a szellemiségében benne volt, hogy minél többet befogadni és látni a világ értékeiből. Egy időben volt egy terve, szerette volna velem végigjárni a magyarországi kék útvonalat, készültünk is egy kicsit erre, de az idő és a meggyengült egészségre keresz-

tülhúzta a számításainkat. Nagy kihívásai voltak, amit magával szemben támasztott. Perspektívában kereste ezeket, a saját magát is próbára tévő dolgokat.

P. M-né: A szokások, hagyományok őrzője is volt Anna. Arra törekedett, hogy a csabai szlovák identitást erősítő olyan hagyományokat hozzon felszínre, amire az itt élő szlovákok büszkék voltak. Van egy szlovák énekeskönyv, amelynek a neve *Tranoscius*. Ez egy speciális, bőrrel kötött könyv, amelyet különböző fémekkel díszítenek. Anna ezeket összegyűjtötte és az elmúlt 50 évben ő volt az első, aki ebből kiállítást rendezett Békéscsabán. Ez a könyv kifejezetten a csabai szlovákokhoz kötődik. Ugyanígy fontosnak találta, hogy a szlovák népdalokat énekeljék. Két csoport is működött az „Házban.” Fontos volt számára a népi kézművesség is. A hímező szakkört 10-13 évvel ezelőtt indította útjára, ma a megye legnagyobb szak-

köre, kb. 50 fővel. A csoport fontosnak véli, hogy a Békés megyében élő szlovákok mintakincsét feldolgozza, továbbéltesse, de olyan szlovák hímzéseket is feldolgoznak, amelyek nem erre a vidékre jellemzőek, de nagyon jól beleillenek a szlovákok szellemiségébe. A hagyományápoláshoz tartozik és jellemző volt Annára, hogy ha valami kulturális megmozdulás volt a városban, a maga eszközével kapcsolódott hozzá, pl. savanyúságkészítő versenyt rendeztek a Kolbászfesztiválra. Az élete utolsó fázisában találódott ki a „Békében Békésben” nemzetiségi fesztivál, mely teljes egészében a hagyományörzéshez kötődik, kezdve az előadó-művészettől a gasztronómiáig.

P-né F. M.: Számtalan alkotónak helyet adott a bemutatkozásra a közösségi házban. Volt olyan amatőr művész, író-költő, akit ő fedezett fel. Patronálta, szponzorálta Békés megyei alkotók műveinek kötetben történő megjelentetését, széles körű mecenatúrákat folytatott.

P. M-né: Egy 40 éves barátságról, 40 éves szakmai közös munkálkodásról rengeteget lehetne beszélni, amit elmondtam eddig, azok csak villanások voltak, amely talán Anna személységét, szellemiségét mutatták meg. Ha összegezni szeretném, mint embert, mint szakembert, akkor azt mondanám, hogy nagyon erős akaratú, az emberekért felelősséget vállaló, nyitott szemléletű, nagy munkabírási, nagy teherbírási, hiteles ember volt. Nagy űrt hagyott maga után, nekem nagyon hiányzik.

P-né F. M.: Nekem is nagyon hiányzik.

PÁL MIKLÓSNÉ népművelő a Népművészeti Egyesületek Szövetségének és a Békés Megyei Népművészeti Egyesület elnöke. A közművelődés területén végzett tevékenysége elismeréseként számos kitüntetésben részesült.

Király Zsiga-díj – a Népművészeti Egyesületek Szövetségének díja a népi kismesterek kiemelkedő műveléséért, illetve a népművészeti mozgalomban végzett közösségi tevékenységért; Aranykoszorú díj – a Népművészeti Egyesületek Szövetségének életműdíja a magyar népművészetért végzett, több évtizedes, kiemelkedő munkáért; Bessenyei György-díj – állami kitüntetés a művelődési intézményekben végzett, kiemelkedő, közművelődési tevékenységért; a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt – állami kitüntetés a nemzet szolgálatában, az ország fejlődésének elősegítésében, a haza érdekeinek előmozdításában és az egyetemes emberi értékek gyarapításában kifejtett kimagasló, példamutató tevékenységért.

POCSAJINÉ FÁBIÁN MAGDOLNA művelődésszociológus, közösségfejlesztő.

1971-1983 között a Békési Városi Művelődési Központban dolgozott, 1983-2008-ig a Békés Megyei Művelődési Központban (és utódszervezetében) főtanácsosként.

Bessenyei-díjas közművelődési szakember, jelenleg a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületének titkára, önkéntesként irányítja a szervezet több szakmai programját.